

*Supradicta Vol. I.*  
D. D.  
*DISSERTATIO PHILOLOGICA,*

DE  
**P E T I T I O N E**  
**NAAMANIS**  
**S Y R I ,**

II. Reg. Cap. V. vers. 18.,

*QUAM,*

*Adprobante Amplissima Facultate Philosophica*  
*in Regia Academia Aboënsi,*

Sub PRÆSIDIO

*VIRI CELEBERRIMI,*

**D<sub>N.</sub> CAROLI ABRAH.**  
**CLEWBERG,**

L. L. O. O. & Gr. PROFESS. Ordin.

Et Facult. Phil. h.t. DECANI Max. Spect.

*Publico bonorum Examini subjicit*

**LAURENTIUS O. LEFRÉN,**

*w. G.*

Die VI. Februarii Anni MDCCL<sub>I</sub>.

*Loco horisque consuetis.*

*ABOÆ, imprim. Direct. Reg. Acad. Aboëns. Officin.*

*Typogr. JACOB MERCKELL.*

S:Æ R:Æ M:TIS

MAGNÆ FIDEI VIRO,  
Reverendissimo PATRI ac DOMINO,

# DN. DANIELI JUSLENIO,

S. S. Theologæ DOCTORI  
Celeberrimo,

Dioeceseos Scarenſis EPISCOPO  
Eminentissimo,

Ven. Confift. Eccleſiaſt. PRÆSIDI  
Gravissimo,

Gymnasii Scholarumque per Dioceſin EPHORO  
Adcuratissimo,

MÆCENATI MAGNO.

אשר נבעות הוציאו מעתינים ורלכו פלגי מים בון  
חווי מדבר וישכלה פריא צטאת כן טמורות מושב  
ארוני ירוו נהרי טוכנות אשר מחוקים מונש ונפת  
אופים ומנהליותם רכבים ומום שחתה נפשי ישבעה וכרב  
חסור מתענגן כברשותן מבקר עד ערב כליא מחר מעת  
אשר ראיתי כי אוֹר פָנָק המשטוח אלהים ואנשׂים עד  
היום

הויום הזה על כן הגROL רוחאת כל נפלוות רחמי אשר  
 עשית עמלך כל יום ומי יתן לי לשון לטורים ושפט טליתה  
 להורות התחלהות תשר כל ימץ חי כי רכובות אלה ואין  
 טצע נזרות ולא חזק והבז אהני טע עברך האכזרי הזה  
 ומזה מנחת עניות אשר אל תחת ידו להשוו לארכני את  
 כל תגמולך עלי כי אין בירוי מוכנע הזהב והכסף ושבי הינק  
 מפנינים או ממבני שהם ע אס ארויג אוש האלהים  
 נאלישע מאן כל חטאות מטטרום ומצבא ורעדתי כי כן  
 ועתה ראש הכהנים נורא פאר נמכרו ארץ אל נא ורע  
 בעניך שאני עברך ערער אבואה לחת לפניו הרום רגלייך  
 ראשית פרו געירות זבקורי עניות שכלי ומזה יצר שללו כי יש  
 בו טעם ותישיה בזען אצבעיתוי כי בירושים אחמאַ  
 וכאָך וטיטם התבוגה והטול איביך ואין אדע ואף על פי שמעט  
 מזער הרעת אשר כפלול הזה אם מצאתי חן בעניך אל  
 נא תשליך מעל פניך העמור הזה חרד כי אם תסתורו חן פראַ  
 כנפיך מאת כל חזיאַ כי כטלאיך האלודים כי אהני  
 לרעת האביב וחרע בגין אשמה מאך ואטמא כף המיד והנה  
 לא מלאה רוחי כל ימי חי להעתיר אל זהה לאמר אריך  
 ימים ושביעך שדי ויראך עליין בישועתו ישיק בצל כנפי  
 באמותו יסך לך לנצח ורחק משעריה אלך חלי ועצב ועמל  
 וכל רע ועטריך רצון צאנה ווהה כימינך ישע רשלום ועל  
 שמאליך הור וזרו תצד כתר הפרח כזות תהיה רענן  
 כאָה לבנינו תשאה ועוור בשימה הנוב עז אחירות היור.

Reverendissimi Nominis Tui

cultor devotissimus,  
LAURENTIUS O. LEFRÉN.

*Plurimum Reverendo atque Clarissimo VIRO,*

**Dn. PETRO BODHOLM,**  
*PASTORI in RYDA Vigilantisimo,*

*Plurimum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,*

**Dn. Mag. PAULO RHYZELIO,**  
*RECTOKI Scholæ Scaren sis Laudatis simo,*

*Plurimum Reverendo atque Præclarissimo VIRO,*

**Dn. Mag. JOH. WENNERGREN,**  
*Ven. Consil. Scaren sis SECRETARIO Sollertissimo,*

**FAUTORIBUS** quavis

**P**Arcite Fautores, mea si levidensis opella  
Quæ recolit vestri pia mens monumenta favoris,  
Spes mea dum sèvis luctarat in æquore ventis,  
Hæreat in fiscis jam flaccida lingua palatis,  
Aris quem pauper vestris imponet honorem?  
Sit precor in licitis tenues bas ferre papyros!  
Addit sed pietas calido de pectore vota,  
Quot numerant cæli convexa palatia tædas,  
Annorum seriem longam videatis & æquam!

**Plur. Reverend. Præclarissimorum atque**

cultor  
**LAURENTIUS**

Plurimum Reverendo atque Clarissimo VIRO,  
**Dn. PETRO RIDDELIO,**  
PASTORI in LÆSÆNE Dignissimo,

Plurimum Reverendo atque Clarissimo VIRO,  
**Dn. JOHANNI LUNDGREEN,**  
PASTORI in KØBENHAVN Meritisimo,

Plurimum Reverendo atque Doctissimo  
**Dn. MAGNO TENGDAHL,**  
COMMUNISTRO in LÆSÆNE Meritisimo,

observantia prosequendis.

Vestros sustineat sollicitare lares.

Cunctanti dicunt: accelerato gradum.

Portus amœnus erat gratia vestra mihi.

Si non commemoret tot benefacta diu.

Suppetit (heu doleo) vix mola salsa pio.

Signa piæ mentis prætereaque nihil.

Doni que solidi ponderis instar habent:

Tot maneant vestras trophera fata domos!

Inque dies crescat gloria, vita, salus!

Clarissimorum Nominum VESTRORUM

observantissimus,

O. LEFRÉN.

Högaktade Herren,  
**HERR JONAS**

**SYNNERBERG,**

Provincial och Stads APOTHECARE

i Åbo,

*Min Gunstige PATRON.*

**A**lla wälgärningar! fordra erk<sup>ns</sup>la: men de som  
äro s<sup>i</sup> stora och mångfaldige, som Edre, Min  
HERRE, warit emot mig, synas intet hafwa  
rakat ett rätt tacksamt finne, om de allena enskilt blif-  
wa beprisade. J hafwen, Gunstige HERRE, af ett  
förtroende, som jag endast ifrån Edar egen Godhet  
hänleder, behagat antaga mig i Edart Wärda Hus,  
til at hafwa under min ringa wård Edar dyraste  
Egendorf, Edre sedige och wälartade Barn, och  
derwid har jag nu snart uti halffemte Års tid hvor  
dag med nöge erfarit en wälbewägenhet, som är  
Edor egen, hwilken jag altid önskar, at jag kun-  
de;

de , men dock aldrig kan , tilsyneläst berömma , än  
mindre aftjena. Jag woro då mer än otacksam ,  
om jag ej betjente mig af ett så lägsligt tillfälle ,  
som lyckan nu gifvit mig i händerna , til at offen-  
teligen å daga lägga det tackfama sinne jag hyser  
emot Eder , för så mångfaldiga prof af gunst och  
wälbewågenhet. Si här , **Gunstige HERRE** , ett rin-  
ga wedermäle af min beständiga wördnad för Edar  
Godhet. Uptagen , jag beder , detta mitt omogna  
Lärdoms - prof såsom en Pant af den högakning  
hwarmed jag til mitt sista skall förblifwa

## Högaktade Herrens,

## Min Gunstige PATRONS

ödmjuket tjenare,  
**LARS O. LEFRÉN.**

Fabriqueuren uti VDRÅS / och rätt  
Åreborne och Wälaktade  
**Herr BENGT BLOMMENDAHL,**

Handelsmänne dersammastådes

Åreborne och Wälaktade

**Herr ANDERS N. BROMAN,**

**Herr HÅKAN H. BERGMAN,**

**Herr ANDERS H. MEDIN,**

Samtliga mine bengnne Wälgyrnare.

**S**ptagen! Mine Herrar / med wanlig bengenhet det-  
ta ringal arbete / som Eder här / ifrån en så afslagsen  
ort / öfversändes / såsom et wålment bewis dertil /  
at jag uti friskt minne här / och altid håra skal med tack-  
samhet / de ogena prof af gunst och wälbewägenhet /  
som mig den tiden jag hade åran / at wistas uti Edra  
wackre Hus / i flera år bewistes. Jag tillstår / at min  
gåfwa / til ingen del / varar emot Edor godhet. Men  
om hon blott får vara et teckn dertil / at J intet nedlagt  
Edre wålgiärningar hos en otackam; så har jag det jag  
hönskar. Förtäkrar upriktigt / at det så wist skal bli mitt  
nöge / som det är min plikt / om lyckan nänsin unnar mig  
tilfälle / at i siefwa wercket wisa / med hwad tilgifwen-  
het jag beständigt lefwer

## Mine Herrars

Hörsammaste Tjenare,  
LARS O. LEFRÉN.

§. I.

**Q**uod trutina est in librandis ponderibus, norma in examinandis lineis & in auro probando lapis lydius, id est justa peritia lingvarum originalium in dijudicanda fide interpretum, qui sacrum Codicem in lingvas vernaculas transtulerunt. Hoc enim instrumento nisi probe instructus fuerit sanctioris studii cultor, in continuo versabitur periculo, quid pro quo, spurium pro genuino & falsum pro vero adsumendi, nec unquam de victoria ab armatis veritatis hostibus extorquenda adeo certus esse poterit, ut omnis prorsus dubitatio ab animo ejus exulet. Versiones enim sacri Canonis etsi laude sua non sint defraudandæ, cum textu tamen originario eas vix æquiperaverit quisquam, nisi qui a lectione observationum philologicarum hospitem admodum retulerit animum. Nam singulas earum suis laborare nævis, tam certum est, quam quod certissimum. Nec aliter esse potest, si quidem studio & opera mortalium sint concinnatæ, a quibus excellentissimum, quod exspectare licet, ne quid gravius dicam, humanum sit oportet. Huc accedit, quod lingvæ etiam ipsæ, quibus primitus consignata sunt Sacra Biblia, ejus deprehendantur indolis, ut

A

trans-

translationem in alias, quæ sensum & emphasis scriptorum sacrorum in omnibus exhauiaret, admittere prorsus nequeant. Quod cum ita sit, facili negotio perspicitur, quam necessaria sit armatura philologica omnibus iis, qui sancta Domini bella felici cum successu gerere volunt. Quid? singulis, qui nativam sacrarum litterarum fragrantiam haurire, earumque genuinam dulcedinem gustare optant, non est subsistendum in rivulis, qui aliquid certe facis trahunt, quantumvis conspiciantur limpidi, sed ad ipsos progrediendum fontes, qui pura & intemerata fundunt divinæ veritatis nectara. Radii enim cælestis jubaris, quo sacra coruscat pagina, animum pii & attenti lectoris vividius multo adficiunt suaviusque demulcent, si prius illum feriunt, quam per crassiores humani cerebelli Atmosphærā transierint, ibique variis errorum & præjudiciorum nebulis refracti & debilitati tuerint. Sexcentis hæc ipsa probare possemus exemplis, verum, cum id non patiatur instituti nostri ratio, unicum adduxisse sufficiat. Desumemus illud ex petitione *Naamanis Syri*, quæ 2 Reg. 5: 18. refertur, de cuius mente adeo inter se dissident eruditæ, ut nullibi fere magis. Etenim prout quisque illorum vel propriis opinionibus fuit fascinatus, vel præjudiciis suæ lectæ mancipatus, vel auctoritatibus majorum deceptus, vel exquisitiōri perspicientia veri imbutus, ita ex verbis boni hujus vii vel ex lecrabili exculplerunt idololatram, vel detestandum simulatorem, vel prudentem politicū, vel sincerum veræ religionis alumnum. Cum autem plerique horum non nude referant, quid cogitasse illis videatur

deatur Naaman, verum etiam cogitata ejus adprobent eaque pro fidei norma & vitæ regula adoptent, sique facile seducere possint imperitiores; nos dignum hoc judicavimus argumentum, quod loco specimenis Academicis, curatius fulciperemus examinandum. Tuam autem L. B. studiole ambimus humanitatem, per officiose rogantes, innocua hæc conamina nostra in meliorem interpreteris partem.

## §. II.

Argumentum, quod nobis proposuimus enodandum, in textu originario sic habet: לְבָרֶךְ הוּא וִסְלָחֵנוּ הוּא נִשְׁעַן עַבְדָּךְ כִּנְאָ אֲדֹנִי בֵּית רְמָן לְחַשְׁתָּחוֹת שְׁמָה וְחוֹא נְשָׁעַן עַל וְרוּ וְהַשְׁתְּחוֹתִי בֵּית רְמָן לְחַשְׁתָּחוֹתִי בֵּית רְמָן וִסְלָחֵנוּ נָא יְהוָה לְעַבְדָּךְ הוּא Varias variorum esse opiniones de sensu horum verborum §. præcedenti obiter obtervavimus. Cum vero non nisi una sit vera, reliquæ omnes falsæ, tanto magis e re est certo novisse, a cuius partibus militet veritas, quanto apertius constat, ad hoc exemplum provocare plurimos, qui non unius impii dogmatis impios agunt patronos. Nec defuerunt inter eruditos, qui varias tentarunt vias, ad evitandos omnes scopulos, ad quos naufragium fidei & bonæ conscientiæ hic facere facile possent incautiores. *Alii* enim ad consequentia adtendentes, docuerunt, Elysæum, verbis, *vade in pace*, indirecte respondisse ad petitum Naamanis, & sic nullam ei impertivisse concessionem ejus, quod peteret, dimisisse autem hominem infirmum & justæ correctionis adhuc incapacem. *Alii*, & antecedentia & consequentia ob oculos habentes, aliam ingressi sunt viam, & censuerunt, uni eidemque

verbo נָמַשׁ ; quod in textu exstat, pro diversitate subjectorum, de quibus prædicatur, diversam adsignandam esse significationem. *Alii* denique, qui judicarunt, hos omnes nodum non tam solvere, quam lecare, deprehenderunt verba elliptice posita, quæ versiones omnes in futuro exponunt, æque admittere posse expositionem in præterito, adeoque, nova subm̄nistrata versione, se totum negotium rite expedivisse senserunt. Hoc igitur problema nos in præsenti opella conabimur solvere : *Utrum Naaman facinoris patrandi concessionem, an vero patrati condonationem petierit?* Hoc enim si rite valuerimus præstare, totam rem facile deinceps nos ad liquidum perducturos arbitramur.

## §. III.

Cum frustra queratur, quid senserit, nisi prius sciatur, quid dixerit, necesse est, ut ipsa verba sub incedem revocemus, ea præcipue, in quibus totius negotii cardo vertitur, qualia sunt נְכִינָה & יְעֻמָּה. His enim legitime enodatis, reliqua omnia prono fluent alveo. נְכִינָה est inf. Kal significationem habens a loco ad locum tendendi, veniendi, ingrediendi &c. Prius ɔ non est radicale, sed præfixum, quod hic ex infinitivo modum finitum format, & exponi debet : *cum, quando* &c. Alias est littera formativa gerundiorum in do latinorum. Tempus, in quo hoc verbum efferrī debet, nostra in primis refert novissile. Ex utu lingvæ constat, infinitivos, cum præfixo ɔ æque ac sine illo, naturaliter exprimere tempus præsens, quod medium tenet inter præteritum & futurum, adeoque ad neutrum horum temporum per se esse determinatos, determinari autem

tem s<sup>e</sup>pe per antecedentia & consequentia, ita ut si a parte ante, vel a parte post, cohærent cum verbo præterito, præteriti induant significationem, sin autem cum futuro, futuri. Quale vero hic præcedit verbum? Expressum habemus nullum; habemus autem aliquod subintellec<sup>t</sup>um. Nam in confessio est, adesse inter prius & posterius commatis nostri hemistichium ellipsis, quæ rite suppleta verbum, quod subauditur, dabit. Confugiendum autem ad loca, in quibus hæc eadem phrasis plenis verbis occurrat. Talem locum invenimus 2 Sam. 12: 6. עַכְבָּר אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַדְּבָרִים הָזֶה  
 & commate 12. עַכְבָּר אֲשֶׂה אֶת הַדְּבָרִים הָזֶה נֶגֶד כֹּל וְשִׁיאָל. Hinc colligimus deesse in nostro textu vel i<sup>u</sup>si<sup>u</sup>y, vel הַשְׁעָנָן, una cum relatio<sup>n</sup> אֲשֶׁר. Quo autem determinare queamus, utrum rectius hic adjici debeat, futurum-ne הַשְׁעָנָן, an vero præteritum עָשָׂו, iterum juvabit allegaste locum, in quo eadem, quæ hic, adeat ellipsis, & hoc ipsum verbum בְּכָא sequitur. Talis exstat Psalmo 51 & in 1 & 2 commate sic habet: תִּמְאֵץ מָצֵר לְרוֹר  
 בְּכָא אֱלֹו נְחֵן הַנְּכִיָּא. Hic ὑπολογιζόμενος subintelligitur verbum præteritum עָשָׂה cum relativo אֲשֶׂר, quod circumstantiæ historicæ extra controversiam ponunt. Par exemplum suppeditatur nobis quoque Psalmo 52: 1, 2. Evidetum igitur est, posse hic commode suppleri verbum præteriti temporis, adeo ut nostrum בְּכָא etiam significationem præteriti nanciscatur. Cum vero a posse ad esse non valeat consequentia, ulterius indagandum, num ex intentione dicentis revera & ipso actu ita se res habeat? Hoc prolixius in sequentibus probaturi sumus. Interim observare juvabit, verbum nostrum

nostrum נָלַךְ cum præfixo נָלַךְ vel נָלַךְ, frequentius a scriptoribus adhiberi in significatione præteriti ac futuri. Exempla hujus rei in facris pandectis occurunt. E. C. Gen. 30: 38. Exod. 33: 9. Lev. 16: 23. Num. 7: 89. Iosuæ 3: 15. Iud. 1: 14. 1 Sam. 4: 5. 30: 1. 2 Sam. 1: 2. 2 Reg. 12: 10. Eldr. 2: 68. Esth 9: 25. 1 Chron. 12: 19. Ezek 10: 3. &c. Hic tamen non est prætereunda emphasis verbi נָלַךְ. Radix נָלַךְ condonavit, remisit, propius fuit, Stockio aliisque semper involvit respectum ad pœnitentiam rei & misericordiam DEi, cui soli tribuitur, dum offensus condonat, observante Gustetio, Comm. L. H. p m. 561, nec de Sacerdotis adhibetur sacrificio expiatorio neque de hominum inter se reconciliatione. Construi solet cum נָלַךְ, idque vel elliptice, subaudiendo voces נָלַךְ, נָלַכְתִּי, aliasque similes: vel plene, expressis illis vocibus, vel aliis ejusdem significationis. Cum igitur usus Biblicus ostendat, נָלַךְ de condonatione tantum Divina & quidem peccati, prævia pœnitentia seria, frequentari; cumque conceipi vix possit, quomodo quis sincera tangatur pœnitentia delicti, quod patrare constituit: sequitur non nisi de re præterita illud hoc loco esse accipendum.

## §. IV.

Postulat jam ordinis ratio, ut dispiciamus, cuius temporis sit verbum, quod sequitur, nimirum נָלַךְ. In antecessum autem indicanda est notio ejusdem. Significat igitur, inniti, incumbere, & conjugationis est Niphah. Legitur dupli ratione in codicibus manuscriptis & que ac impressis, scilicet vel cum Patach sub נ radicali, vel cum Kametz. Utra vero harum lectiōnum

num genuina sit, difficile est dictu, nec nostra multum  
 refert, illud anxius inquirere, cum prior evidentissime  
 nobiscum faciat, posterior commodiori sensui etiam,  
 suo modo, patrocinetur. Si fides MSC:tis Erfurten-  
 sibus i & v, codici Veneto vetustiori, Wittenbergensi,  
 Francofurtensi, Genevensi, nec non editionibus Biblio-  
 rum Bombergianis tribus, Ariæ Montani, Munsteria-  
 næ, Hartmannianæ, Nisselianæ &c. præteritum ne-  
 cessario esset, siquidem his omnibus cum Patach legi-  
 tur. Cum vero Plantinus, Buxtorfius, Reineccius,  
 Michaëlis &c. malint legi Kametz, ex illorum mente  
 erit participium Benoni. Ponamus aliquantis per quod  
 Kametz jure obtineat. In eo calu, neque ad præteri-  
 tum neque ad futurum per se esset determinatum, sed  
 quod ipsum nomen קמץ indicat, intermedium inter  
 utrumque indigitaret tempus, h. e. præfens. Quando  
 autem ad exprimendum verbum præteriti vel futuri  
 temporis adhibetur, fieri solet circumlocutio per ver-  
 bum substantivum, quemadmodum in lingua Græca-  
 nica, & tunc in eo esterendum est tempore, in quo ex-  
 stat adjectum verbum substantivum, quod ipsum tamen  
 non semper exprimitur, sed saepiuscule dissimulatur, ut  
 hoc loco factum vidimus. Quæstio igitur recurrit:  
 utrum commodius hic subaudiatur, futurumne, an  
 præteritum? Antecedentia, ut vidimus, & consequen-  
 tia, ut postmodum viluri sumus, pro præterito lo-  
 quuntur, quibus adstipulatur usus auctoris hujus ipsius  
 libri, ex quo desumptum est argumentum nostrum.  
 Quippe qui, cap. sept., bis adhibet hanc eandem lo-  
 quendi rationem וְיַעֲשֵׂה in significatione præteriti.  
 Huc

Huc accedit; quod plerumque participia ejusmodi, cum elliptice ponuntur, præteritum valeant, rarius futurum. Existimaverim itaque plus quam probabile esse, etiam hoc verbum tempore præterito efferendum.

## §. V.

Excusis sic cardinalibus, ut ita dicam, textus nostri vocabulis, pedem promovemus ad alia, ulterius confirmatura, quæ de filiis diximus. Hæc inter primum est לְעָכָרְךָ, nomen subst. a. r. עַבְרֵרְכָוּת, servivit, cum præfixo & suffixo. Absolute est עַבְרֵי servus, mancipium. Dum itaque Naaman, qui ad initium capitis describitur magnificis his verbis: שֶׁר צְבָא כָּל אֹם אִוֶּשׁ נְרוּל  
גְּנָשָׂא פְּנִי, se intra Elisaem, nihil prorsus splendoris & eminentiae secularis præ se terentem, usque adeo demittit, ut illius se adpellaret servum; plus sane genuinæ prodit humilitatis, quam in eum cadere posset, qui peccata sua nondum serio agnoscisset, sed satis adhuc haberet loci & temporis de exceptionibus, contrito animo inusitatis, cogitandi. וְהָהּ est nomen proprium DEi Israëlis, quo ipso ab idolis & omnibus creaturis distinguitur, unde & Judæis המפּוֹרָשׁ דָּשׁ dici, testatur Maimon. רַמְןָ 1. Est nomen idoli Syrorum, sic dicti a. r. רַמְןָ altum excelsum esse, ad imitationem Hebræorum, quibus verus Deus רַמְןָ audit Psalm 99; 2. & alibi, adeoque idem valere videtur, ac עַלְיוֹן, altissimus. Cum jam Naaman DEi O. M. bonitatem & potentiam proprio experimento sensisset, indeque eo demissus esset humilitatis, ut se non ipsius modo, sed et jam servi ejus, Prophetæ, nominaret mancipium; quis dubitabit ingentem indignationis affectum occupasse

pasce animum ejus, dum ad mentionem venerandi nominis רְאֵנוּ, memoriae resipitcentis simul obversatur, quam splendidum nomen, quamque magnificos honores, præterito Creatore, indignissimo tribuisset i-dolo, illud רְאֵנוּ seu altissimum vocitando & cernuu-s coram illo adorando. Manifestum hujus adiectus vestigium prodit — paragogicum particulae — adjectum, quod maximum sane, qui animum ejus impleverat, cultus idololatrici contemptum abunde loquitur. Adeo ut in mente hominis oppositio quædam locum habuerit, cultus nimirum ibi olim præstiti idolo, & ejus, quem nuper DEo vero promiserat, circa quam comparationem ei accidisse verisimillimum est, quod semper accidere solet ferio pœnitentibus, ut nimirum ad cogitationem aut mentionem locorum, in quibus, vel personarum, cum quibus indignum aliquod commiserunt nefas, vehementi obruantur angore, cuius ea est vis, ut, gemitibus liberum orationis flumen retardantibus, segnius proferantur vocabula, celeriusq-alias pronuncianda, & simul locus relinquatur confessionem audientibus probe pensandi ea, quæ proferuntur.

## §. VI.

Phrasispeculiaris בְּהַשְׁתָּחוּיוֹת peculiari animadversione digna est. Altera vox est præteritum, altera infinitivus Hithpaél, sed nominalcens, cum præ- & suf-fixo. Radix est —בְּנֵי humiliavit se, in Hithp. Kimchio, se toto corpore in terram deject, brachii expansis. Stockio, corpus inclinavit, vel se prorsus in terram prostravit, ut facie eandem attingat. Adhibetur ad significandum cultum

maxime humilem, sive civilis ille sit, sive religiosus. Contradistinguitur קָרְךָ כָּרְעַ & כָּרְעַ, quorum istud inclinare caput, illud totam superiorem corporis partem incurvare, hoc genua stectere significat. Hic cum idioli fiat mentio, & de rege idololatra in eodem hoc commate dicatur, non potest non indigitare cultum religiosum. Verba igitur וְחַדְחָה וְתִזְמְנָה בְּחַדְחָה וְתִזְמְנָה sic redundunt commodissime: וְego adoravi: in adoratione mea. Involvit enim discretionem inter adorationem regis, cuius superius injicitur mentio, & propriam seu peculiarem Naamanis, teorsim factam, & illam huic non sine emphasi opponit. Quasi diceret: duplex commisi nefas: De idololatria Domini mei consentiendo & cooperando participavi, hoc unum est, alterum adhuc gravius, quod patravi, בְּחַדְחָה וְתִזְמְנָה, in adoratione mea, quam teorsim & abstrahendo a cooperatione ad incurvationem Regis in æde Rimmonis designavi. Sic hæc confessio coincideret quam aptissime cum contestatione Paulina Act. 22: 19, 20. Ubi ille quoque mentionem facit duplicitis peccati, dum dicit se consensisse in cædem Stephani, eumque contentum vestes testium, qui eum lapidibus obruebant, custodiendo prodidisse, & insuper commemorat, quod & ipse, quotquot ostenderet vero cultui litantes, in carcerem projiciendos, quantum in illo erat, curaverit. Idem sibi vult partula נָא. Etenim cum duplificem habeat significationem, ut interdum valeat interjectionem obsecrantis queso; interdum adverbium temporis nunc: hic commodissime locum habet significatus posterior, utpote qui perquam apte præ-

præteritum statum insipientiæ præsentî statui resipi-  
scentiæ opponit. Quemadmodum Paulus itidem ali-  
cubi dicit, se olim fuisse ecclesiæ DEi persecutorem,  
nunc vero misericordiam esse consecutum. Incom-  
modus & valde coactus evaderet sensus, si altera vo-  
culæ hujus adoptaretur significatio. Talem enim in-  
volveret circumlocutionem: *Obsecro te, Elizee, ut*  
*Jehova mibi condonet*, quod quam ineptum sit dicere  
vel monoculus videre potest. Neque aliunde Vulga-  
tus interpres suum *deprecari dominum pro servo tuo ha-*  
*sit*, quam ex hac particula perperam intellecta, unde  
totius orationis sensum, repugnantibus licet omnibus  
textus circumstantiis, necesum habuit pervertere,  
sicque lequiorum temporum interpretibus eandem  
struere fraudem, minuendo hanc emphasisin, quam *א*:  
LXX ei fecerant, dum perperam legendo  
loco *בְּהַשְׁתָּחוּיוֹת* non eam modo, quam nos in superio-  
ribus ex hoc vocabulo excuspsimus, emphasisin sustule-  
runt, sed contrariam prorsus induxerunt. Nec mi-  
rum: fœcundi enim sunt errores, & mille generan-  
tur ex uno, quam primum graviori auctoritate fuerit  
munitus.

## ¶. VII.

Superlunt adhuc in textu nostro vestigia nonnulla  
adfectus animi vere pœnitentis, luculentius ob oculos  
ponenda, qualia sunt crebrior repetitio nominis idoli,  
ingeminatio formulæ deprecationis, imprimis autem  
peculiaris accentuandi ratio & particularum emphati-  
carum coacervatio. Dum enim loquens in una ea-  
demque phrasî *בְּהַשְׁתָּחוּיוֹת* *bis* ingerit voca-

bula בְּרִית רָמֶן, ex īdole lingvæ indubium est, quod non, ut quibusdam videtur, restrictionem, sed potius exaggerationem importet. Accentus regius, quem gestat pronomen הַ, cum officio grammatico, quod in distingvendo consistit, hic non posit fungi, siquidem inter verbum & casum ejusdem immediate obtinet; necesse est, ut munere oratorio fungatur, quod hac ratione præstat, ut vocem affectam aut repetendo, aut intensiori sono efferendo, affectum loquentis vivis quasi coloribus depingat. Idem præstat quoque emphaticum, quod duabus vocibus contiguis וְ & הַ, illi quidem virtualiter, huic vero expresse præfixum est, atque hoc utrobique, & in principio comitatis, ubi phrasis illa primum occurrit, & in fine ejusdem, ubi repetita cernitur. Quemadmodum enim ipsa littera ה vocabulis aliorum spiritu enunciandis inservit, ita annexum punctum Dagesch maiorem iis addit celeritatem, quam qua communiter efferuntur & ubi nulla exprimenda est emphasis. Quæ huc usque adduximus, omnia ejusmodi sunt, ut vividam quasi imaginem animi de amisis peccatis serio dolentis repræsentent. A me igitur impetrare non possum, quin credam de præterito locutum tuisse Naamanem, quicquid iis videatur, qui contrariam tuerunt lententiam. Ex allatis itaque verbis, quæ breviter jam excussimus, talem interpretationem libero & amore amne fluere arbitramur: *Hoc factum condonet Jehovah servo tuo (quod feci,) cum dominus meus ingredieretur adem Rimmonis, ut adoraret ibi & ille mea niteretur manu, & ego adorarem in ade Rimmonia, (peccatum quod feci) adora.*

adoratione mea in æde Rimonis: ( peccatum , inquam , quod commisi ) hoc ipso facto , condonet Iebova seruo tuo .

## §. VIII.

Consulenda jam sunt antecedentia & consequen-  
tia , videndumque , quid ex illis nostræ sententiæ ac-  
cedere possit roboris . Transegerat Naaman ætatem  
suam hucusque in stupida idololatria , veri Numinis  
non curans , neglecto sanæ rationis usu , neglectis  
conscientiæ scrupulis , neglecta verioris religionis fa-  
ma , neglectis Prophetarum increpationibus , qui læ-  
piuscule mittebantur in Syros æque ac reliquas gentes  
Iraëlitis finitimas . Impellente autem necessitate mor-  
bi , Ivalu puellæ cuiusdam Iraëliticæ , Elitæum , cele-  
brem ea tempestate Prophetam , adit , cumque , sus-  
tu ejus , septies te in Jordane abluisset , pristinam re-  
cuperat sanitatem . Hinc totus veneratione veri DEi  
accenditur , ad Prophetam revertitur , eique ad pri-  
mum adspicuum adclamat , nunquam terrarum talem in-  
veniri DEum , qualem ipse jam invenerat in Iraële . Aperit  
itaque munera sua , rogatque enixe , velit eadem arcii-  
pere Propheta . Dum vero hic præ abstinentiâ apud  
homines profanos inusitatissima , munera respuit , pre-  
cibusque constanter renuit , ille novo quali miraculo  
in idea , quam de Iraëlis Iehova sibi jam formaterat ,  
confirmatus , ejurare incipit cultum Idolorum > cui  
antea indulserat , seque in posterum Ioli Vero DEO sa-  
crificia oblaturum promittit . Hæc vero omnia præ-  
clara erant , de peccato ne verbulo quidem adhuc ex-  
presse mentionem fecerat . Quid igitur verisimilius ,  
quam quod verbis , quæ superius excusimus , seriam  
testari

testari voluerit pœnitentiam , peccatorumque since-  
ram edere confessionem ? Nihil certe. Patebit hoc  
ex inseguenti responsione Eliæ : וְלֹא תֵּלֶךְ , vade  
in pace.

## §. IX.

Est hæc loquendi ratio orientalibus familiarissima  
absolvendi formula , & quamvis ostendi posset , eadem  
non ubique in Codice Hebræo absolutionem denotari  
sufficit illam saepè , & hoc loco in primis , non nudam  
involvere dimissionem abeuntis , sed insuper in recessu  
habere , aut postulati concessionem , aut propositi ad-  
probationem . Verbis nimirum וְלֹא תֵּלֶךְ Prophetæ  
aut approbat petionem , aut sine response dire-  
cta , sine correctione dimisit petentem . Hoc Prophæ-  
tam non decebat , cuius officium docere . Optima  
Naamanis dispositio , occasio docendi optima , quam  
certe arrepturum errantemque in viam reducturum  
fuisse Eliseum , si petitio quid continuisset veræ reli-  
gionis dictatis aduersum , quis non videt ? Prius igit-  
tur tenendum , nimirum Prophetam Syri petito an-  
nuisse , adeoque de præterito esse intelligendum . Hoc  
si negaveris , statuis Prophetam approbasse idolatriam ,  
contra expressa DEI verba Exod 20: 5. Distinguimus  
inter cultum religiosum & civilem . Egregiam distinc-  
tionem fatemur , quam tamen socii Danielis (a) , salva  
conscientia , non admittendam judicantes , noluerunt  
editio regis morem gerere . Hoc vero factum ut mi-  
raculosa & Divina conseruatione approbatum constat ,  
ita etiam evincit , eos , qui hujuscemodi exceptioni-  
bus utuntur , in vicinia idolatriæ & ὑποκρισίων habi-  
tare .

tare. Porro; qvum e Gemara constet, nullo in casu, immo nec in extremo vitæ periculo, idololatriam Judæis aut Profelytis fuisse licitam; sequitur, Eliſæum petitioni Naamanis annuere non potuisse de futuro intellectæ. Dari cærimonias, quibus qui perfungitur coram idolo, eti vel maxime bona intentione id fiat, pro idololatra sit habendus, inque iis esse incurvationem, ex sententia Doctorum Judaicorum testatur Maimonides (b). Idem confirmat locus Miſchnæ illustris, a Cocco hunc in modum versus: *Perinde est, sive quis idolo cultum suum exhibuerit, sive libaverit, sive adoraverit, sive illud sibi DEum fecerit, atque ipsum bis verbis salutaverit: Tu es DEus meus.* Sanhedrin per Cocc. p. 54, 55. Quis igitur sibi persuadebit, Prophetam cum adprobatione dimissurum fuisse Syrum, si is incurvationis veniam coram idolo, in futurum, pia licet intentione, fuisse precatus? Nec magis probabile, Naamanem, quem ex initio hujus capitis constat fuisse זר עצה מְלָך אִישׁ צָרוֹל וַנֶּשֶׁא פָנוּ, adeoque virum prudenter & multæ experientiæ, dispensationem petiturum a Prophetâ, nullius utsus sibi futuram. Syrus enim prævidit, se ad suos reversum conversionem diu celare non posse, cum & Syrorum Diis renunciasset, & vero DEO Iſraëlis in posterum se sacrificaturum publice fuisse pollicitus. Quapropter e re sua maxime futurum, Regi & Patriæ fidem, quovis alio modo, probare & boni civis nomen tueri, quamvis in materia religio- nis dissentiret, nisi gratia Regis excidere & perniciem propriam accelerare vellet. Adorationem igitur in Templo Rimmonis vel incurvationem & Prophetæ indul-

indulgentiam sibi fore perniciosa, qui cum unum tantum DEum agnosceret, pluribus se incurvando ostendisse videretur, te aut Syrorum, aut omnem DEi cultum contemnere. Quod si Socratem inter alia ideo capit is damnatum legimus, quod Deos Patriæ rejiceret novosque introducere conaretur Deos: certe non mitiora apud Syros fata Naamani erant exspectanda. Nec faciliores Syri concipi poterunt aliis gentibus, permittendo, Naamanem Sacris interesse in Templo Rimmonis. Gentes a sacris abesse jubebant profanos, & si Elenziniis adesse non initiatum contigisset, capite multatabatur (c). Mohammedanos etiam hodie capite pletere omnes in territorio Meccano deprehensos, qui Islamismum non profitentur, testantur Relandus (d) & Gagnierius ad Abulfedæ vit. Mohammedis (e): & Mohammedes ipse Cor. Sur. 9, v. 18. edit. Maracc. Idololatras removendos sanctit, his verbis: **שְׁנָא כִּי לְלַמְשָׁרְכֵין אֵין וְעַתְרוֹא מִכְנָד אֶל-** h. e. non pertinet ad idololatras, ut visitent templum DEi. Confici hinc existimamus verisimile non esse, Naamanem, cui gentis Iuæ mores satis erant perspecti, talia petiturum, quæ vel maxime concessa & adprobata facile cerneret sibi minime fore proficia. Credendum potius, eum, vere pœnitentem, in posterum & idololatriam ipsam, & omnem illius speciem ferio vitando, ostendisse, malle te DEO quam hominibus obsequi. An vero ex bello, brevi tempore interjecto, Israëli ilato, & quidem sine consilio & inteliciter gesto, silentio Scripturæ de Naamane, aliisque argumentis, quæ subministrat historia, colligere liceat, Nostrum consilio.

filiorum non fuisse participem , sed vel gratia Regis excidisse vel morte punitum , quod Syrorum sacra deruisset , aliorum esto judicium .

( a ) *Dan. c. 3. v. 5.* ( b ) *De Idololatria c. 3. §. 4.* ( c ) *cfr. Potters antiquities of Greece , Vol. I. c. 26.* ( d ) *De Relig. Mo- hammed. cap. 12.* ( e ) *p. m. 128.*

### §. X.

Sic , quantum proposita nobis brevitas permisit ; succincte adduximus potiora , quæ habuimus argumen- ta , pro expositione petitionis Naamanis nostri de pre- verito . Exigit jam ordinis ratio , ut paucis occurramus eorum exceptionibus , qui *de futuro* illam intelli- gere malunt . Primum omnium opponunt nobis ar- gumentum auctoritatis , petitum ex consensu omnium versionum antiquiorum , in primis B. Lutheri , & Theologorum Nostratium æque ac Pontificiorum & Reformatorum interpretationibus , quæ maximam partem nobis contrariam tuentur sententiam . Ad hæc autem respondemus : rationibus non auctoritatibus in re gravi & feria depugnandum esse , & sicubi auctori- tatibus quandoque relinquendus sit locus , has non ex numero , sed pondere aestimandas judicamus . Anti- quisimis LXX interpretibus fraudi fuisse deprehendi- mus duo in primis , quominus nudam per spicere potuerint veritatem . Alterum hoc erat , quod usi fuerint Codice Hebræo non punctato , ideoque non modo perperam distinxerint 17 & 18 capituli huic comma , dum verba זר בון , contra fidem accentuationis

genuinæ, ad prius relegarunt, quæ ad posterius omnino pertinent, sed & perverse legerint בָּהַרְשָׁתָהוֹתִי, ut jam §. VI. observavimus, sicque duas eluferint emphases, quæ pro nostra & contra alteram sententiam fortissime pugnant. Alterum, quod, cum Iudæi fuerint, jure præsumantur adhæsisse taliaæ hujus Sectæ opinioni de iure Gentium non ex ratione, sed ex præceptis, quæ fingunt, Noachidicis derivando & sicutineis his fundamentis superstructo placito de diversitate jurium, quibus, ex eorum mente, obstricti erant Prolyeti sic dicti porte & domicilii (a). Hos deinceps bona fide, certe quod ad hoc negotium, securi sunt reliqui interpres, Chaldæus, Syrus, Arabs, Vulgarus &c. Quod vero attinet B. Lutherum, eximiam ille meretur laudem, quod innumera Versionis Vulgatae Iphalmata correxerit, nihilo tamen minus, cum homo tuerit, aliqua ejus aciem etiam fugerunt, quod ipse ingenuæ fatetur se credere (b), & eruditæ successu temporis quoque observarunt. Ne vero B. Reformatori sic loquendo injuriam videamur adferre, in excusationem ejus hoc merito adduci debere videtur, quod Libros S. C. dogmaticos præcipue diligenti animadversione percensiverit, historicos autem festinanter magis recentiis ideo existimetur, quod mille aliæ occupationes B. Viro non permiserint singulos apices scrupulosius sectari (c). Reliquis auctoritatibus alias nos opponimus, si non multitudine, tamen magnitudine æquales, utpote ex antiquioribus Theodoreti, quem seculo quinto, pro intrarantur etat LXX legisse inan-

ramenavas & verba Naamanis de præterito voluisse intelligenda, obſervant eruditio : e recentioribus Samuelis Bocharti (d) Joh. Quenstedii (e) Joh. Sauberti (f) Waltheri (g) Glassii (h) Dorschæi (i) Danhaveri (k) Dilherri (l) van Til (m) le Cene (n) Calmeti (o) Paraphraſtar. Vinarienſ. (p) Biblior. Norimbergenſ. (q) Belgicorum (r) Calovii (s) Dachtelii (t) Olearii (u) Ligthfooti (v) B. Ep. Gezelii Nostratis (w) Browni Angli (x).

(a) vid. Seldenus de jur. gent. ex doctr. Hebr. L. II. C. 2, 3. (b) In epift. germ. de interpret. S. S. excus. Witteb. 1530. (c) Carpzovii Crit. Sacr. P. II. c. 7. (d) In Differt. Ep. in b. l. (e) Differt. Ac. in b. l. (f) Ex testim. Quenſt. l. c. (g) Cent. Miscell. Theol. Art. 6. (h) Apud Hackſpanium in notis ad b. l. (i) Theol. Zach. part. 6. (k) Conſciential. T. 2. p. 2. (l) Diff. Ac. T. I. N. 16. & 22. (m) Medull. p. 436. (n) Entwurf einer überſetzung. (o) In Biblischen Untersuchungen T. IV. (p) b. loc. (q) Bibliotheca Norimb. (r) In Scholiis. (s) Bibl. Illustr. b. l. (t) In Bibl. Ebr. Accent. (u) In Biblisch. Erklärungen. (v) In Hor. Hebr. ad Luc. IV, 27. (w) In Biblioſis ad b. l. (x) In The Case of Naaman considerd, Oxonii 1741.

### §. XI.

Alii, quibus noſtra non arridet ſententia, hoc incongrui ex eadem exſculpere conantur, quod in ordine & natura gratiæ  $\nu\zeta\sigma\pi\omega\pi\sigma\pi\omega$  committendo peccasse judicent Syrum noſtrum. Verum gratis hoc asſerunt. Etenim ſi vel maxime concipiatur v. 15 fidei & demum v. 18 pœnitentiæ confeſſionem edidifle,

& verissimum sit, quod pœnitentia non ~~equatur~~, sed præcedat fidem, exinde tamen non sequitur quod illi autumant. Nam professio fidei priori loco vel (uppenit), vel includit pœnitentiam, & posteriori confirmationem fidei adhuc infirmioris sibi exorat Naaman per Prophetam. In hanc rem ita verba facit Cel. Dachsl. lius (4); Edidit quidem, sc. Naaman, confessionem fidei & sine dubio cum contritione ob idolatriam exercitam, neque neganda condonatio peccatorum a DEO impetrata, que contritionem ejus statim infœcta est; Naaman tamen tunc tantam πληροφορiam fidei non dum habuisse, ut in corde suo de remissione Divina, nullatenus dubitaret, bœ verba nos docent, quibus sibi nunc expresse clarisque verbis per Elizam a DEO tanti scandali condonationem impertiri, anxie cupit, ut eo certior de remissione idolatrie exercita, non denuo exercenda, domum recedat, Hassenus ille. Nihil exinde turbatur ordo aut mutatur natura ipsius gratiæ Divinæ, quod ii, qui eandem experiuntur, hunc ejus effectum prius, alterum posterius, hunc pluribus, alterum paucioribus verbis exponant, prout affectus hic vel ille, ex hac vel illa occasione circumstantiarum internarum & externarum, aut altero magis effuberit, aut prius locum erumpendi invenerit. Leges bonæ methodi suis non defraudandæ sunt laudibus. Qui vero in statu confessio- nis est, ad eas non semper adtendere potest, nisi affectatam adhiberet ανεβασιαν, quo ipso in suspicionem, nescio quam, facile incurrere posset audientibus, non sine detimento commodi ex confessione sperati. Unde & ad hoc Werenfelsii argumentum sic responderi posse

posse censet celebre nostri temporis Germaniae decus  
 Mosheimius; Man könnte sagen, das Naëman im Affct mit  
 dem Propheten geredet habe. Und wer mit einer starken Ge-  
 müths Bewegung eingenommen ist, der pflegt die Ordnung der  
 Natur so genau nicht beobachten, und oft dasjenige zuerst zu-  
 nennen was zuletzt hatte folgen sollen. Man nimt dergleichen  
 Leuten diese Unordnung nicht übel, und entschuldiget sie mit  
 der Unruhe des Gemüths, in der sie leben (b). Sed instant,  
 vitiosam esse ταυτολογιαν, si utrobique, & 15 & 18 com-  
 matibus, pœnitentiam insinuasse præsumatur vir pius.  
 At respondemus, exinde, quod quis verba sua inge-  
 minat, non statim lequi, vitiosam esse ταυτολογιαν. Non  
 enim omnis, sed supervacanea ejusdem verbi vel sen-  
 tentiæ, repetitio hoc nomine venire debet. Præterea in  
 vere pœnitentibus non præcepta oratorum, sed affe-  
 ctus animorum imperium obtinere solent. Et dum  
 in verba se exonerant, si scrupulosam nimis in ordi-  
 ne & modo ανεβαινειν non semper observent, in favo-  
 rem plenitudinis cordis iis condonandum esse, nemo  
 ignorat. Audiamus nuper laudatum Mosheimium,  
 contra Patrem Liron, Ordinis Benedictinorum, Gal-  
 lum, suo more, id est egregie differente; Naëman  
 batte freylich sein Unrecht erkannt, da er den GOT Israel  
 für den einigen wahren GOT ausgerufen hatte. Allein er hat-  
 te doch nicht offenbar und deutlich geslebet das seiner vorhin  
 verübten Abgötterey nicht weiter gedacht werden möchte. Ein-  
 ne bitte um Vergebung wäre also in seinem Munde nicht so  
 gar überflüssig gewesen. GOT batte ihm allerdings verziehen,  
 da er allem Götzendienst Absagete, und binaföro den HERn al-  
 lein

lein anzubethen gelobte. Allein ein gerührter Büßender thut oft mehr, als er thun darf. Naaman batte noch die Versicherung von seiner rechtfertigung nicht erhalten, und wollte vielleicht dieselbe gerne, zu seiner dēsto grōssern Berubigung, aus dem Munde des Propheten vernehmen. Was unnörig zu seyn scheinet, das hält oft ein zerknirschter Sünder für höchst nötig (c).

(a) Bibl. Hebr. accent. in b.l.p.m. 489 & 490. (b) In notis ad Biblisch. Unters. Calmeti I. IV. p. m. 289. (c) l.c.

S. XII.  
Nec majoris momenti est argumentum, quod desumunt a restrictione, quam in confessione sua exhibere illis videtur Naaman, dum ejus solummodo delicti mentionem facit, quod in comitatu Regis, vel sicut in Templo Rimmonis commiserat. Prius enim superius observavimus falsum esse, & posterius quod attinet, neminem existimamus inficias iturum, tuisse pomposam illam idolatriam in æde Rimmonis omnium delictorum ejus gravissimum. Quo concessio, æque excusari potest Naaman, quod singula non enumeret peccata, ac Paulus, quod crimen persecutionis duntaxat commemoret, & Zachæus, quod repetundarum solummodo meminerit. Si vero quis contentiosius urgeret, non tuisse hoc scelus maximum & atrocissimum, sufficere posset, quod Naaman hoc pro gravissimo habuerit, idque in præsentiarum omnium tenerime senerit conscientiam suam adfligere. Verum non est quod dubites de veritate

ritate prioris adseriti. Etenim publicus ille Regum & Magnatum cultus , qui in hoc Templo præstabatur idolo , sine dubio primitus institutus fuerat ob rationes politicas , quemadmodum alibi gentium tactum fuisse , nos edocent exempla Solonis , Lycurgi , Numæ Pompilii , Jeroboami &c. (4) Jam igitur , qvum in sacris animadvertisamus , in Regibus Israélis tanquam crimen maxime capitale perstringi , quod in viis Jeroboami ambularent & Israëlem ad peccandum irritarent : nihil obstare videtur , quin Naaman hoc facto suo maximum nefas patrasse vere judicetur , si quidem non tantum huic idolo honorem exhiberet maximum , verum etiam scandalum maximum præberet imperitoribus , qui exempla superiorum facilimè imitantur. Præterea , si vel maxime concederemus , hominem plura adorasse idola , nihil tamen hoc impediret , quo minus solius Rimmonis meminisse potuerit , siquidem hoc eo adorationis genere & eo nomine honorasset , quod non nisi cœli terræque Creatori competit. Nec diffitendum , eruditorum quibusdam probabile vîsum , Naamanem de cetero etiam antea , varias ob causas , non magni tecisque idola , & dubia vel reluctante conscientia , in Templo tantum Rimmonis adorasse , quo Regi debitum officium præstaret. Quod si admittatur , non mirum , eum hujus potissimum delicti , hujusque loci toutes mentionem injicere , animo volventem occasionem , qua in primis ad gravissimam idololatriam fuerat seductus.

Sic

Sic L. B. succinete tibi exposuimus; quæ nostra sit sententia de Petitione Naamanis nostri. Si vero tuo desiderio minus satisfacere, quam optaremus, potuerimus, hoc tenuitati virium nostrorum adscribas. De cetero tam ingenuos nos semper deprehendes, ut, si tibi suppetant potiora presententia contraria argumenta, lubentes tibi concedamus tuo abundare senlu, facilesque in tuam pendibus ituri simus sententiam, modo scrupulos, qui nobis harent, legitime evellere sageris. Vale.

(a) Buddei Theol. Dogm. P. I. C. I. §. III.

### SOLI DEO GLORIA.

